

MEMLÛK SAHASI
SÖZLÜK VE GRAMERLERİNE GÖRE

TÜRK LEHÇE BİLGİSİ

Karşılaştırmalı Söz
Varlığı İncelemesi

BANU GÜZELDEREN

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2025, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 466

Edebiyat: 253

ISBN 978-625-5905-34-5

Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2025

Yazar: Banu Güzelderen

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Gıda San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Memlûk Sahası Sözlük ve Gramerlerine Göre Türk Lehçe Bilgisi Karşılaştırmalı
Söz Varlığı İncelemesi

Yazar: Banu Güzelderen (Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2025.

308 s. ; 13,5 x 21,0 cm (DBY Yayınları ; No. 466) ___Dizin var

ISBN 978-625-5905-34-5

1. Edebiyat 2. Sözlük ve Gramer 3. Lehçe Bilgisi

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Önsöz	9
Kısaltmalar	11
Giriş	13
Yöntem	29
Memlûk Sahası Sözlük ve Gramerlerine Göre Türk Lehçe Bilgisi ..	31
1. Kitâbü'l İdrâk li-lisâni'l Etrâk	31
1.1. Kitâbü'l İdrâk li-lisâni'l Etrâk'ta tespit edilen lehçe farkı yansıtan sözcükler	33
1.1.1. Kıpçak	33
1.1.2. Türkmen	65
1.1.3. Türkmen ve Kıpçak	102
1.1.4. Uygur ve Türkistan	102
1.1.5. Türkistan	103
1.1.6. Uygur	103
1.1.7. Tatar	104
1.1.8. Harezmi	104
2. Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî	104
2.1. Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'de müellif kaydına göre lehçe farkı yansıtan sözcükler	106
2.1.1. Türkmen	106

3. El-Kavânînü'l-Küllîye Li-Zabtî'l-Lügati't-Türkiyye	155
3.1. El-Kavânînü'l-Küllîye Li-Zabtî'l-Lügati't-Türkiyye'de müellif	
kayıtlarına göre lehçe farkı yansıtan sözcükler	157
3.1.1. Türkmen	157
3.1.2. Fasih Türkçe	158
4. Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l Lügati't-Türkiyye	159
4.1. Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l Lügati't-Türkiyye'de müellif	
kayıtlarına göre lehçe farkı yansıtan sözcükler	161
4.1.1. Türkmen	161
4.1.2. Tatar	235
5. Kitābu Bulğatü'l-Muşṭāk Fî Lügati't-Türk ve'l-Kıfçāk	236
5.1. Kitābu Bulğatü'l-Muşṭāk Fî Lügati't-Türk ve'l-Kıfçāk'ta	
müellif kayıtlarına göre lehçe farkı yansıtan sözcükler	237
5.1.1 Türkmen	237
5.1.2 Kıpçak	238

Tarihsel Lehçe Kayıtlarında Kullanılan Ölçütlerin Değerlendirilmesi

1. Ses Olayları	243
1.1. /b-/ ~ /m-/	243
1.2. /b-/ ~ /v-/	244
1.3. /g/ ~ /v/, /ğ/ ~ /v/	244
1.4. /g/ ~ /y/, /ğ/ ~ /y/	246
1.5. /-ğ-/ ~ Ø; /-k-/ ~ Ø	246
1.6. /g/ ~ Ø	247
1.7. /ç/ ~ /s/ ~ /ş/	247
1.8. /t/ ~ /d/	248
1.9. /ñ/	249
1.10. Ünlü yuvarlaklaşması	249
1.11. Göçüşme	250
2. Anlam Farklılıkları	250
4. Lehçe kaydıyla verilen leksik eş değerler	251
5. Eksik kaydedilen leksik eş değerler	252

Çağdaş Oğuz ve Kıpçak Lehçelerine Ulaşan Kayıtlarda

Ses Değişimleri	257
1. Ünsüzlerde Görülen Ses Olayları	257
1.1. Ünsüz Değişimleri	257

1.2. Ünsüz Düşmesi	261
1.3. Ünsüz Türemesi	263
2. Ünlülerde Görülen Ses Olayları	263
2.1. Ünlü daralması	263
2.2. Ünlü genişlemesi	263
2.3. Ünlü yuvarlaklaşması	264
2.4. Ünlü düzleşmesi	264
2.5. Ön damaksıllaşma	264
2.6. Art damaksıllaşma	265
3. Diğer Ses Olayları	265
3.1. Göçüşme	265
3.2. Benzeşme	265

Değerlendirme ve Sonuç

Kaynakça

Madde Başları Dizini

Önsöz

Moğol fetihleriyle ortaya çıkan kitlesel göçlerle birlikte Türklerin siyasi ve kültürel yapısında derin dönüşümler yaşanmıştır. Bu durumun yazı diline yansımalarıyla, kimi yerde ayrışma, kimi yerde yakınlaşma ve yeniden biçimlenmelere zemin hazırladığı görülebilmektedir. Fetih hareketlerinden sonra Doğu ve Batı Türkçesi biçiminde belirginleşen yazı dili gelenekleri, hem Türk boyları arasındaki temasın hem de farklılaşmanın izlerini bugüne taşır. Kitlesel göçlerin etkisiyle yeni topraklarda farklı lehçe konuşuru Türk toplulukları arasında kurulan temaslar, doğal olarak beraberinde dilsel etkileşimleri de getirmiştir.

Dönemin çok katmanlı ortamında Mısır ve Suriye’de faaliyet gösteren Arap filologlar, idarî-askerî düzende kendisini gösteren Kıpçak unsurları dolayısıyla sözlük ve gramerler kaleme alarak Türk dilini anlamaya, aktarmaya çalışmışlardır. Arapça ve Türkçenin yanı sıra Farsça ve Moğolca dil malzemesine de kimi zaman yer veren, bir bölümü çok dilli olan bu sözlük ve gramerler, yalnızca dönemin dilsel çeşitliliğini belgelemekle kalmamış; aynı zamanda lehçe kaydı içeren malzemeleriyle Türkçenin farklı lehçe gruplarına dair karşılaştırmalı verilerin günümüze ulaşmasına da katkı sağlamıştır.

Elinizdeki çalışma, Memlûk sahasında yazılmış sözlük ve gramerlerin müelliflerinin kayıtlarına göre Türk dilinin lehçe malze-

mesini konu edinmektedir. Çalışmanın kapsamı, söz konusu gramer ve sözlüklerde müellifler tarafından açıkça lehçe kaydı verilmiş söz varlığı ile sınırlandırılmıştır. Lehçe kayıtlı söz varlığının her zaman tartışmasız gerçekler sunmadığı açıktır. Bu noktada tarihsel verilerin çağdaş Türk lehçeleriyle karşılaştırılması, hem doğrulayıcı hem de açıklayıcı bir yöntem olarak önem kazanmaktadır. Çalışmada, Memlûk sahası sözlük ve gramerlerinde lehçe kaydıyla verilen 424 söz birimi sistematik biçimde incelenerek çağdaş Oğuz ve Kıpçak lehçeleriyle karşılaştırılmıştır.

Karşılaştırmadan söz edebilmemiz için ilk önce müelliflerin lehçe kayıtlarına hangi açıdan yaklaştığının, ölçütlerinin ne olduğunun (ses değişimi, leksik eş değerlik, anlam farklılıkları gibi) belirlenmesi gerekli görülmüştür. Lehçe kayıtlarında temel alınan ölçütlere, bu ölçütlerin tanımlanmasına ve örneklerine bu nedenle çalışmada yer verilmiştir. Değerlendirme ve Sonuç bölümünde ilgili ölçütler dikkate alınarak yapılan karşılaştırmalar, verileri ve oranlarıyla birlikte dikatlere sunulmuştur.

Yapılan karşılaştırmalar, dönemin söz varlığının bugüne nasıl ulaştığını anlamaya katkı sunmayı amaçlamaktadır. Her sözcük özeğinde elde edilen sonuçlar, tarihsel söz varlığının sürekliliğini, temaslarını ve farklılaştığı yönleri birlikte görünür kılmıştır.

Bu kitabın ortaya çıkmasında emeği geçen hocalarıma, aileme, dostlarıma en içten teşekkürlerimi sunuyorum. En özel teşekkürüm ise; bana olan güvenini ve desteğini her an hissettiren sevgili anneme, her aşamasında sabır ve anlayışla beni destekleyen sevgili oğluma.

Dr. Banu Güzelderen
Antalya, 2025

Kaynakça

- Abik, Deniz (2012). “Eski Anadolu Türkçesinde yavu kıl- ~ yavu kul- fili”. *The Szeged Conference Proceedings of the 15th International Conference on Turkish Linguistics held on August 20-22, 2010 in Szeged*. ed. Eva Kincses-Nagy and Monika Biacsi. Szeged: Department of Altaic Studies.
- Ağca, Ferruh (2020). “Çokluk İşaretleyicisi Olarak Eski Türkçe Telim (EOT: Delim) Sözcüğü ve Kökeni Üzerine”. *Türkbilg*. 2020(40): 49-62.
- Akdoğan, Yaşar (1999). *Azerbaycan Türkçesi'nden Türkiye Türkçesi'ne Büyük Sözlük*. İstanbul: Beşir Yayınevi.
- Al-Türk, Gulhan Abedalaziz Moh'd Jalal. (2012). “Kitābu Bulğatu'l-Mustak Fi Luğati't-Türk We'l-Kıfçak Üzerine Dil İncelemesi”. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Al-Türk, Gulhan. (2006). “Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Luğati't-Türkiyye Üzerine Bir Dil İncelemesi”. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Al-Türk, Gülhan (2018). “Kitābu Bulğatu'l-Mustak Fi Luğati't-Türk we'l-Kıfçak Sözlüğünün İçeriği ve Eserdeki Alıntı Kelimeler”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*. 7(3): 1444-1455.
- Aldemir, Ünal (2020). “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kaynak Eserler (Kitābu'l-İdrāk Li-Lisāni'l-Atrāk Örneği)”. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Aldemir, Ünal. (2019). “Nüshaları ışığında Kitābu'l-İdrāk li-Lisāni'l-Etrāk”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-BELLETEN*, 67(Haziran): 65-86.
- Alimov, Rysbek. (2024). “Eski Türkçe - Moğolca Dil Temaslarında Yenisey Kırgızcasının Yeri”. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (40): 7-34.
- Arat, Reşid Rahmeti. (1979). *Kutadgu Bilig III: İndeks*. haz. Kemal Eraslan, Osman Fikri Sertkaya, Nuri Yüce. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Arat, Reşid Rahmeti. (2007). *Kutadgu Bilig I Metin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Argunşah, Mustafa (2013). “Kitabü'l Ef'al Kıpçakça Bir Sözlük müdür?”. *Bengü Bitig: Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*. (ed. Bülent Gül). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü: 89-96.

- Argunşah, Mustafa (2021). “Memlûk Sahasında Harezmi-Altın-Ordu Türkçesi Etkisinde Yazılan Eserler”. *Orta Türkçe Döneminin İlk Evresi: Sorunları ve Çözüm Önerileriyle Harezmi Türkçesi*. ed. Yaşar Şimşek. Ankara: Akçağ Yayınları: 43-61.
- Arsalan Erol, H. (2003). “İncit- ‘incitmek’ Fiili ve Ailesi Üzerine”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*. 51(2003/2): 89-105.
- Arsalan Erol, Hülya (2014). *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Atalay, Besim (1945). *Ettühfet-üz-Zekiyye fil-Lugat-it-Türkiyye*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Atalay, Besim (1948). “Ettühfet-üz-Zekiyye Çevirmesi’nin Tenkidi Dolayısıyla”. *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*. VI (1948): 87-126.
- Atanyazov, Soltansa (2004). *Türkmen Dilinin Sözcüğü (Etimolojik) Sözlüğü*. Aşgabat: Türkmenistanyň Milli Medeniýet «Miras» Merkezi.
- Ayazlı, Özlem ve Halil İbrahim Taşkiran (2022). “Eski Türkçe ‘Sırzgu’ Üzerine Bazı Gözlemler”. *International Journal of Old Uyghur Studies*. 4(1):1-20.
- Balci, Mustafa (2019). *Memluk Kıpçak Sözlük ve Gramerlerinde Türkmençe*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Bang, Willy (1917-1921). *Vom Köktürkischen zum Osmanischen* 1-4. Berlin: PAW.
- Banguoğlu, Tahsin (1959). “Oğuzlar ve Oğuzeli Üzerine”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. 1959(7): 1-26.
- Banguoğlu, Tahsin (1960). “Oğuz Lehçesi Üzerine”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. 1960(8): 23-48.
- Bayniyazov, A., Bayniyazova, J. ve Kenan Koç (2019). *Türkiye Türkçesi-Kazak Türkçesi Sözlüğü* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Besli, Ertan (2010). “Eski ve Orta Türkçe Hayvan İsimlerinin Etimolojisi”. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Brockelmann, Carl (1917). *Ali's Qissa'i Jusuf*. Berlin: PAW.
- Brockelmann, Carl (1921). *Mahmud Al-Kashgari über die Sprachen und die Stämme der Türken im XI. Jahrhundert*.
- Brockelmann, Carl (1928). *Mitteltürkischer Wortschatz nach Mahmud al Kāshgarī Dīwān lugāt at-Turk*. Budepest-Leipzig: Bibliotheca Orientalis Hungarica.
- Brockelmann, Carl (1954). *Osttürkische Grammatik Der Islamischen Litteratur-Sprachen Mittelasiens*. E. J. Brill, Leiden.
- Bulut, Adem (2019a). “Kitābu'l İdrāk Li-Lisāni'l Etrāk'te İsimler-Divānu Lügati't Türk ve Kıpçak Sözlükleriyle Karşılaştırma”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bulut, Adem (2019b). “Kitābu'l İdrāk Li-Lisāni'l Etrāk'te Alıntı Kelimeler: İlaveler”. *Gazi Türkiyat*. Güz (25): 179-210.
- Buran, Ahmet ve Ercan Alkaya (2015). *Çağdaş Türk Lehçeleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Caferoğlu, Ahmet (1931). *Kitāb al-İdrāk li-lisān al-Atrāk*. İstanbul: Evkaf Matbaası.
- Clauson, Sir Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Clarendon Press.
- Çağbayır, Yaşar (2007). *Orhun Yazıtlarından Günüme Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı: Ötügen Türkçe Sözlük (1-5)*. Ankara: Ötügen Neşriyat.
- Çetin, Engin (2012). “Uygurca Kiçig Erjek, Karahanlı Türkçesi Çıçalak ve Türkiye Türkçesi Serçe Parmak Sözcükleri Üzerine”. *Turkish Studies*. 7(4): 1217-1227.

- Dankoff, Robert ve James Kelly (1982-1985). *Mahmūd al-Kāshgarī Compendium of The Turkic Dialects Part-I-III*. Washington: Harvard University Press.
- Demir, İmdat (2014). “Çekirge Kelimesi Üzerine” *Dil Araştırmaları* 14(Bahar): 189-200.
- Demirel, Ezgi (2016). “Orta Türkçe Sözlüklerindeki Söz Varlığının Eş Değerlikler Bakımından Art Süremli ve Eş Süremli Karşılaştırması (İsimler)”. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Denizli.
- Doerfer, Gerhard (1963). *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen Band: I*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH.
- Doerfer, Gerhard (1965). *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen Band: II*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH.
- Doerfer, Gerhard (1967). *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen Band: III*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH.
- Doerfer, Gerhard (1975). *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen Band: IV*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH.
- Doğan, Cihan (2020). “XIV-XV. Yüzyıl Tarihi Türk Yazı Dillerinde Dil Karışmaları”. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı (Eski Türk Dili) Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- Doğan, Cihan (2022). *XIV-XV. Yüzyıl Tarihi Türk Yazı Dillerinde Lehçe Karışmaları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Durgunay, Banu (2017). “Eski Türkçe Yip Sözcüğü ve Kavram Alanına Giren Bağ, Uruk, Örgen, Urgan, Arkan Sözcükleri Üzerinde Bir Değerlendirme”. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi* 1(1): 166-177.
- Ehmetyanov, Rifkat vd. (2014). *Türkçe-Tatarca Sözlük*. çev. Mustafa Öner. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eltamimi Elsherbini, Fatma Mohamed Ahmed (2024). “Kitāb-ı Mecmū-ı Tercümān-ı Türkî ve Acemî ve Mugālî Esasında Memlûk-Kıpçak Sahasında Yazılan Sözlüklerdeki Söz Varlığı Üzerine İnceleme” Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Eminoğlu, Emin (2011). *Kitābü'l-Efāl: Kıpçakça Satır Arası Sözlük*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet B. (2004). *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet B. ve Ziyat Akkoyunlu (2014). *Kāshgarlı Mahmud Dīwānu Lügati'l-Türk: Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2011). *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2014). “Memlûk Kıpçak Dönemi Eserleri ile İlgili Düşünceler”. *Makaleler I*. (Haz. Ekrem Arıkoğlu). Ankara: Akçağ Yayınları: 215-221.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2024). *Köklere Doğru: Türk Dilinin Dokuz Bin Yıllık Macerası*. İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- Ercilasun, Ahmet Bican vd. (1991). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erdal, Marcel (1991). *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Erdal, Marcel (2004). *A Grammar of Old Turkic*. Leiden-Boston: Brill, Handbook of Oriental Studies.

- Eren, Hasan (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergönceç, Dilek ve Mariya Bulgarova (2024). *Nogay Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ermers, Robert (1999). *Arabic Grammars of Turkic: The Arabic Linguistic Model Applied to Foreign Languages & Translation of 'Abū ḥayyān al-Andalusī's Kitāb al-Idrāk li-Lisān al-Atrāk*. Leiden-Boston-Köln: Brill.
- Fazilov, E. İ. ve M. T. Ziyayev (1978). *İzıskannty Dar Tyurkskomy Yazıku (Grammatičeskiy tarakat, XIV v. na arabskom yazıke)*. Taşkent: İzdatel'stvo "Fan" Uzbekskoy SSR.
- Gabain, Annemarie von (1941). *Altürkische Grammatik*. Leipzig.
- Gabain, Annemarie von (2007). *Eski Türkçenin Grameri*. çev. Mehmet Akalın. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ganiyev, F., Ahmetyanov R., Açıkgöz, H. (1997). *Tatarca-Türkçe Sözlük*. Kazan-Moskova: İnsan Yayınevi.
- Garkavets, Aleksandr N. (2019). *Китаб-и Маджму'-и Тарджуман-и Турки ва 'Аджми ва Мугали ва Фарси, «Сводная книга переводчика по-тюркски, и по-персидски, и по-монгольски, и на фарси» Халила бин Мухаммада бин Йусуфа ал-Кунави / При участии О. О. Туякбаева. – Алматы: Баур.*
- Gül, Bülent (2010). "İbni Mühenna Lügati'nin Türk ve Moğol Dil Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi" *Türkbilg*. 2010(19): 89-95.
- Güle, Bülent ve Ferruh Ağca (2014). "İbni Mühenna Lügati'nin Tarihi Türk Dili Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi". *Türk Kültürü*. 2014(1): 21-29.
- Gül, Bülent (2015). "Orta Asyadan Anadoluya Moğol Yayılımının Dilsel Sonuçları". *Türkbilg*. 2015(30): 187-200.
- Gülensoy, Tuncer (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü (2 Cilt)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, Güler (2007). "Kutadgu Bilig'in Dilinde Lehçe Özellikleri 'denk çiftler'". *Turkish Studies* 2(2): 276-299.
- Gülsevin, Güler (2010). "Oğuzca Olmayan Türk Lehçelerindeki Oğuzca Unsurlar ve Bunlara Teorik Bir Yaklaşım". *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 5(1): 57-76.
- Güzelderen, Banu (2017). "Eski Türkçe Yip Sözcüğü ve Kavram Alanına Giren Bağ, Uruk, Örgen, Urgan, Arkan Sözcükleri Üzerinde Bir Değerlendirme". *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (Türklad)*. 1(1): 166-177.
- Güzelderen, Banu (2020). "VIII.-XIII. Yüzyıl Metinlerinde Türkçe Dinî Söz Varlığı". *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Antalya.
- Güzelderen, Banu (2024). "A Study of the Vocabulary in al-Qavânin al-Kulliyya li-Zabt al-Luğat at-Turkiyya". *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*. 77(2): 279-300.
- Güzelderen, Banu ve Karadavut, Zekeriya (2023). "Kam ve Kamın İşlevlerinin Türk-İslam Dönemi İlk Metinlerindeki Karşılıkları". *Milli Folklor*. 18(138): 166-176.
- Györfi, Dávid (2014). "Khwarezmian Mapping The Kipchak Component of Pre-Chagatai Turkic". *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*. 67(4), 383-406.
- Halasi Kun, T. (1947), "Philologica, I". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. V (1): 1-37.

- Halasi Kun, T. (1949). "Philologica, II". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. VII (2): 603-644.
- Houtsma, M. T. (1894). *Ein türkisch-arabisches Glossar nach der leidener*. Leiden: EJ Brill.
- İnan, Abdülkadir (1953). "XIII.-XV. Yüzyıllarda Mısır'da Oğuz-Türkmen ve Kıpçak Lehçeleri ve «Halis Türkçe»". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1953(1): 53-71.
- İsi, Hasan (2018). "Tarihî Doğu-Batı Türkçelerinde Leksikal Bir Farklılık: uvut ~ uwut/uyat". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 11(56): 57-70.
- Johanson, Lars 2006. 'The History of Turkic.' (ed. Lars Johanson & Éva Á. Csató). *The Turkic Languages*. London and New York: Routledge, 81-125.
- Kara, Mehmet (2012). "Türkmen Türkçesi". *Türk Lehçeleri Grameri*. (ed. Ahmet Bican Ercilasun). Akçağ Yayınları, Ankara: 231-290.
- Karaağaç, Günay (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaağaç, Günay (2013). *Türkçenin Ses Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karagözlü, Savaş (2021). "Kitabu Bulgatı'l-Muştak Fi Lugati't-Türk Ve'l-Kıfçak'ın Bilinmeyen Bir Nüshası Üzerine". ed. Korkmaz, F., 9. *Milletlerarası Türkoloji Kongresi Bildiriler Kitabı*. 681-690.
- Karagözlü, Savaş ve Musa Salan (2022). *İmām Cemālu'd-dīn ebū Muhammed Abdullah et-Türkī Kitābu Bulgatı'l-Muştak fī Luğati't-Türk ve'l-Kıfçāk Kastamonu Nüshası (Giriş, İnceleme, Tıpkıbasım ve Transkripsiyon, Dizin)*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- Karahan, Akartürk (2009). "Dīvanü Lugati't-Türk'e göre XI. yüzyıl Türk lehçe bilgisi". *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*, Ankara.
- Karahan, Akartürk (2013). *Dīvanu Luğati't-Türk'e Göre XI. Yüzyıl Türk Lehçe Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kasapoğlu Çengel, Hülya (2012). "Kırgız Türkçesi". *Türk Lehçeleri Grameri*. (ed. Ahmet Bican Ercilasun). Akçağ Yayınları, Ankara: 481-542.
- Kaymaz, Z. (2021). "Kitābü'l İdrāk'te Türkmence (Oğuzca)". *Oğuz Bitig: Modern ve Tarihî Oğuzca Üzerine Araştırmalar*. ed. Kenan Azılı, İbrahim Kekevi ve Hüseyin Gökçe. İstanbul: Bilge Kültür Sanat: 97-124.
- Kaymaz, Z. (2022). "Memluk Kıpçak Sözlük ve Gramerlerinde Türkmence" *Kitap İncelemesi*. *Dil Araştırmaları*, 16 (31): 285-293.
- Kaymaz, Z. ve Bulut, Â. (2021). "Bazı Memluk Türkçesi Sözlüklerindeki Gölge Kelimeler Üzerine". *IX. Uluslararası Türkoloji Kongresi: Türk Kültür ve Medeniyetinin Sürekliliği (20-22 Ekim 2021) Bildiri Kitabı*. Türkistan: Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları.
- Kaymaz, Zeki (2015). "Kitābu'l İdrāk li-Lisani'l Etrāk'e Eklmeler". *X. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri*. Saraybosna: 242-246.
- Kaymaz, Zeki (2016). "Kitābu'l İdrāk li-Lisani'l Etrāk Hakkında Bazı Notlar". *Prof. Dr. Tofig Hacıyev Türklük Biliminde Bir Ömür*. ed. Bilgehan Atsız Gökdağ, Nazım Muradov. Ankara: Akçağ Yayınları, 323-328.
- Kaymaz, Zeki (2019) "Kitābu'l-İdrāk Örneğinde Eşseslilik ve Eşyazımlılıktan Doğan Sorunlar Üzerine". *XI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 16-18 Ekim 2019*. ed. Prof. Dr. Serkan Şen ve Dr. Öğr. Üyesi Mediha Mangır. Samsun: 2284-2288.
- Kaymaz, Zeki ve Raghd Mohammod (2016). "Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Luğati't-Türkiyye Hakkında Bazı Açıklamalar". *Türkbilg*. 32: 1-20.

- Kenesbayoğlu, İ. K. vd. (1984). *Kazak Türkçesi Sözlüğü*. çev. Hasan Oraltay, Nuri Yüce ve Saadet Pınar. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Khairullah, Hamdi Lateef (2015). “Et-Tuhfetü’z-Zekiyye Fi’l-Lügati’t-Türkiyye Çeviri-Fiil İncelemesi”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Killi, Gülsüm. ““Türk Dialectoloji Araştırmalarının Eşsiz Kaynağı Dîvânü Lügâti’t-Türk”. *Kâşgarlı Mahmûd Kitabı*. ed. F. Sema Barutçu Özönder. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 375–403.
- Koç, Kenan, Ayabek Bayniyazov ve Vehbi Başkapan (2019). *Kazak Türkçesi-Türkçe Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Komasyon (2009a). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (6 cilt)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Komasyon (2009b). *XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanımlarıyla Tarama Sözlüğü (8 cilt)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Koraş, Hikmet (2018). “İpek Kelimesi, Kökeni Üzerine Tartışmalar ve Kavram Alanı”. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 171-179
- Korkmaz, Zeynep (1995a). “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Birinci Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 205-216.
- Korkmaz, Zeynep (1995b). “Kâşgarlı Mahmud ve Oğuz Türkçesi”. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Birinci Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 241-253.
- Korkmaz, Zeynep (1995c). “XI-XIII. Yüzyıllar Arasında Oğuzca”. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Birinci Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 268-273.
- Korkmaz, Zeynep (2013). *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kowalski, Tadeusz (1929). *Karaimische Texte im Dialekt von Troki*. W. Krokowie.
- Kurişjanov, A. K. (1970). Исследование по лексике Тюркско-Арабского словаря v., Alma Ata
- Kyýasowa, G., Geldimyradow, A., Durdyýew, H. (2016). *Türkmen Dilinin Düşün-dirişli Sözlüğü*. Aşgabat: İlimler Akademisi.
- Lessing, Ferdinand D. (2003). *Moğolca Türkçe Sözlük*. çev. Günay Karaağaç. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Loanwords in Hungarian Part II: Lexicon «L–Z»*. [Turcologica - Band: 84.] Wiesbaden: Harrassowitz.
- Mahdihassan, S. (1981). “A Comparative Study of the Word Sugar and of Its Equivalents in Hindustani as Traceable to Chinese”. *The American Journal of Chinese Medicine*, 1981:187-192.
- Muhammed, R. (2022). “Et-Tuhfetü’z-Zekiyye fi’l-Lügati’t-Türkiyye’nin sözlükçülük anlayışı hakkında bir inceleme: Arapça dışındaki sözcüklerle düzenlenen madde başları örneği”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*. Haziran(73): 7-20.
- Muttalibov, C. M. (1968). Аггүхфатүз Закияту филлүбатит туркия. Туркий тил (кипчоқ тили) хақида ноёб тухфа. Таржимон ва нашрга тайёрловчи, Тошкент.
- Muzafarov, Refik ve Nüzhet Muzafarov (2018). *Kırım Tatar Türkçesi-Türkiye Türkçesi-Rusça Sözlük*. çev. Nariman Seyityahya (Seytyagayev). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Nalbant, Mehmet Vefa (2003). “Evet Kelimesinin Kökeni Üzerine”. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu 2003, Mustafa Canpolat Armağanı*. yay. Aysu Ata ve Mehmet Ölmez. Ankara: Sanat Kitabevi, 109-117.

- Nalbant, Mehmet Vefa (2008). “An Analysis of Alternation as a Means of Word Derivation in Turkish by Focusing on Dîvânü Lügâti’t-Türk”. *International Journal of Central Asian Studies*. 12: 17-56.
- Naskali, Emine Gürsoy ve Muvaffak Duranlı (2019). *Altayca-Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Nevruz, Yılmaz (1991). *Karaçay- Malkar Türkçesinden Türkiye Türkçesine Açıklamalı Büyük Sözlük*. (yyy).
- Omuralieva, Aksaamai (2022). “Kıpçak grubu lehçelerinde (Kırgız, Kazak, Tatar ve Başkurt Türkçesinde) “değil” kelimesinin kullanımı üzerine”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-BELLETER*. 74 (Aralık): 51-68.
- Oruçov, A., Abdullayev, B., Rahimzade, N. (2006). *Azerbaycan Dilinin izahlı Lügati (4 cilt)*. Bakü: Azerbaycan Milli İlimler Akademiyası.
- Otyzbay, Zhazira (2019). “Ayran Sözcüğünün Etimolojisi, Anlamı ve Türk Kültüründeki Yeri”. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*. 123(242): 219-232.
- Ölmez, Zühal ve Hamdi Lateef Khairullah (2016). “Et-Tuhfetü’z-Zekiyye Fi’l-Lügâti’t-Türkiyye’de Farsça Sözcükler-I”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. 64(2): 175-188.
- Öner, Mustafa (2012). “Tatar Türkçesi”. *Türk Lehçeleri Grameri*. Ed. Ahmet B. Er-cilasun. Ankara: Akçağ Yayınları: 674-748.
- Öner, Mustafa (2013). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özgür, Can (2020a). “Kıpçakçanın Türkmenceleşmesi Üzerine”. *Kıpçak Türkçesi Üzerine Araştırmalar*. Ankara: Gazi Kitabevi: 9-16.
- Özgür, Can (2020b). “Kıpçakça yazılmış Eserlerde Türkmence (Oğuzca) Unsurlar. *Kıpçak Türkçesi Üzerine Araştırmalar*. Ankara: Gazi Kitabevi: 91-102.
- Özgür, Can (2020c). “Et-Tuhfetü’z-Zekiyye Fi’l Lügâti’t-Türkiyye’nin Gramer Bölümünde Lehçe Kaydıyla Geçen Unsurlar”. *Kıpçak Türkçesi Üzerine Araştırmalar*. Ankara: Gazi Kitabevi: 213-222.
- Özgür, Can (2020d). “Memlük Kıpçak Sahasında Yazılmış Sözlüklerde Kelime Eş değeri”. *Kıpçak Türkçesi Üzerine Araştırmalar*. Ankara: Gazi Kitabevi: 203-212.
- Özgür, Can (2020e). “Kıpçak Türkçesi Söz Varlığında Sinonim Kelimeler”. *Kıpçak Türkçesi Üzerine Araştırmalar*. Ankara: Gazi Kitabevi: 245-252.
- Özgür, Can (2020f). “Memlük-Kıpçak Sahasında Yazılmış Altı Dilli Kral’ın Sözlüğünde İkili-Çoklu Kelime ve Şekiller”. *Kıpçak Türkçesi Üzerine Araştırmalar*. Ankara: Gazi Kitabevi: 171-176.
- Özgür, Can (2020g). “Baytaratü’l-Vâzih’in Türkmence (Oğuzca) Yazmasında Bulunan Kıpçakça Unsurlar”. *Kıpçak Türkçesi Üzerine Araştırmalar*. Ankara: Gazi Kitabevi: 17-28.
- Özkan, Fatma (2003). “Yıldırım, Yıldız, Alev, Alaz/Yalaz, Işın ve Işık Kelimeleri Nereden Geliyor?”, *Bilgi, Güz* (27): 157-178.
- Özmen, Mehmet (2010). “Değirmen, Teker ve Tezgirmek Kelimelerinin Kökenleri Üzerine”. *Türk Dili Üzerine Makaleler*. Ankara: Akçağ Yayınları: 19-28.
- Özşahin, Murat (2017). *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öztürk, Abdulkadir (2018). “Memlük Türkçesi Bir Kıpçak Lehçesi midir?”. *Dil Araştırmaları*. Güz 2018 (23): 173-203.
- Özyetgin, A. Melek (1999). “Kitābu’l-İdrāk li Lisāni’l-Etrāk’ta Fiiller (Kitābu’l-İdrāk li Lisāni’l-Etrāk’teki Fiiller Temelinde Eski ve Bugünkü Kıpçak Dil Alanında Fiiller Üzerine Tarihi-Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi”.

- Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- Özyetgin, A. Melek (2001). *Ebû Hayyân Kitâbu'l-İdrâk li Lisâni'l-Etrâk Fiil: Tarihi-Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi*. Ankara: Köksav Yayınları.
- Özyetgin, A. Melek (2005). "14. Yüzyılda Ünlü Arap Filolog Ebû Hayyan'ın Bilgisi Dâhilindeki Türk Dünyası". *Orta Zaman Türk Dili ve Kültürü*. Ankara: Ötüken Neşriyat: 235-250.
- Parlatır, İsmail vd. (1998). *Türkçe Sözlük (2 cilt)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Pekacar, Çetin (2011). *Kumuk Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Poppe, Nicholas (1927-1928). *Das mongolische Sprachmaterial einer Leidener Handschrift*. IANS.
- Pritsak, Omeljan (1998). "Kıpçakça". *Tarihi Türk Şiveleri*. (çev. Mehmet Akalın). Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 111-122.
- Róna-Tas, András ve Árpád Berta (László Károly ile birlikte) (2011). *West Old Turkic: Turkic*.
- Sağol Yüksekaya, Gülden (2023). "Oğuz ve Oğul'un köken birliği". *Kesit Akademik Dergisi*, 9(37): 17-35.
- Salan, Musa (2010). "Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Luğati't-Türkiyye'de Fiil". Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Salan, Musa (2012). "Kitabü'l İdrak Li Lisâni'l-Etrâk'te Alıntı Kelimeler". *Gazi Türkiyat*. 1(11): 53-66.
- Salan, Musa (2019). "Китаб-и Маджму'-и Тарджуман-и Турки Ва 'Аджами Ва Мугали Ва Фарси". *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Güz(25): 259-263.
- Salan, Musa ve Mustafa Zengin (2024). "Kitâbu Bulğatu'l-Mustâk fi Luğati't-Türk we'l-Kıfçâk Eserinin Kastamonu Nüshasındaki Hapaxlar ve Tek Tanıklı Örnekler Üzerine". *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 2024(55): 167-187.
- Sankaya, Mahmut (2008) "Türkçede neçe > niçe > neçe "ne kadar?" ve neçe > nice > neçe "nasıl?" Gelişmesi". *Turkish Studies*. 3(6): 548-562.
- Sertkaya, Osman Fikri (2018). "Cebelü 'zırhlı' ve yalañaç ~ yalıñaç 'çıplak'". *Kelimeler Dağarcığımızdan Etimoloji Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sertkaya, Osman Fikri (2020). "Kâşgarlı Mahmûd'un Dîvânü Luğati't-Türk'teki Bıçguç, Sımdı ve Kiftü "Makas" Kelimeleri Üzerine". *Türk Dili*, CXIX(825): 4-9.
- Sertkaya, Osman Fikri (2021). "Ur-Urug 'Tohum', Urı 'Erkek', Urugut 'Kadın' ve Avrat 'Kadın' Kelimeleri Üzerine". *Türk Dili*, 70(840): 26-30.
- Santiken, Hakan (2019). "Tavşan Sözcüğünün Etimolojisi Üzerine". *Asia Minor Studies Journal*. 7(1): 130-135.
- Sevinçli, Veysi ve Hami Akman (2023). "Karacı / Karaçı Kelimesi Üzerine İnceleme". *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2023(12): 16-26.
- Sevortyan, Êrvand Vladimiroviç [Севортян, Эрванд Владимирович] (1974). *Этимологический Словарь Тюркских Языков: общетюркские и межтюркские основы на гласные*. Москва: Издательство «Наука».
- Sevortyan, Êrvand Vladimiroviç [Севортян, Эрванд Владимирович] (1978). *Этимологический Словарь Тюркских Языков: общетюркские и межтюркские основы на буквы "Б"*. Москва: Издательство «Наука».

- Sevortyan, Êrvand Vladimiroviç [Севортян, Эрванд Владимирович] (1980). *Этимологический Словарь Тюркских Языков: общетюркские и межтюркские основы на буквы "В", "Г" и "Д"*. Москва: Издательство «Наука».
- Sevortyan, Êrvand Vladimiroviç [Севортян, Эрванд Владимирович] (1989). *Этимологический Словарь Тюркских Языков: общетюркские и межтюркские основы на буквы "Ж", "З", "И"*. Москва: Издательство «Наука».
- Sevortyan, Êrvand Vladimiroviç [Севортян, Эрванд Владимирович] (1997). *Этимологический Словарь Тюркских Языков: общетюркские и межтюркские основы на буквы "К", "Қ", "Ғ"*. Москва: Издательство «Наука».
- Sevortyan, Êrvand Vladimiroviç [Севортян, Эрванд Владимирович] (2003). *Этимологический Словарь Тюркских Языков: общетюркские и межтюркские основы на буквы "Л", "М", "Н", "П", "С"*. Москва: Издательство «Наука».
- Sırtı, Ezgi (2019). *Kıpçak Lehçelerinde Kök Filler (Tarihi Karşılaştırmalı Söz Varlığı İncelemesi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şçerbak, Aleksandr Mihayloviç (2019). *Eski Dönem Türk-Moğol Dil İlişkileri (8.-14. Yüzyıllar)*. çev. Rysbek Alimov. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şçerbak, Aleksandr Mihayloviç (2024). "Türk lehçelerinde Evcil ve Yabani Hayvan Adları". çev. Reshida Gözdaş ve Emine Atmaca. *Türk Dilinde Hayvan Adları*. Konya: Palet Yayınları: 11-126.
- Şen, Mesut (2010) "Su". *Kültür Tarihimizde Hamam*. ed. Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun. Acta Turcica. II(2). (online erişim)
- Şen, Serkan (2023). Etimolojinin İzinde: Kelimeden Kültüre Seyahatler. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Şimşek, Yaşar (2021). "Tarihi Diyalektoloji Araştırmalarında Yöntem Sorunları: Harezmi Türkçesi ve 'Kıpçakça'". *Orta Türkçe Döneminin İlk Evresi: Sorunları ve Çözümleri*. Ankara: Akçağ Yayınları: 177-203.
- Şirin, Hatice (2019). *Sözcük Hikâyeleri (Sözlerde Saklı Kültür)*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Tavkul, Ufuk (2006). "Kafkasya'da Konuşulan Türk Lehçeleri". *Kırım Dergisi*, 15 (57): 38-49.
- Tavkul, Ufuk (2020). *Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Tekin, Talat (1994). "Türk Dillerinde Önseste y- Türemesi". *Türk Dilleri Araştırmaları Beleten*. 1994(4) 51-66.
- Tekin, Talat (2022). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin, Talat vd. (1995). *Türkmençe-Türkçe Sözlük*. Ankara: Simurg Kitapçılık Yayıncılık.
- Tezcan, Semih (2024). "Kutadgu Bilig Dizini Üzerine". *İpek Yolu'ndan Anadolu'ya Makaleler*. haz. Emine Yılmaz, Nuran Tezcan, Uğur Altundaş, Ali Doğan. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tietze, Andreas (2016). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Luğati (1. Cilt A-B)*. ed. Semih Tezcan. Ankara: Tüba Bilimler Akademisi.
- Toker, Mustafa (2024). "Saksı Kelimesinin Kökeni Üzerine". *Prof. Dr. Yakup Karasoy Armağanı*. ed. Mustafa Toker, Perihan Ölker, Mevlüt Gülmez, İbrahim Yılmaz ve Arife Ece Evirgen. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Toparlı, Recep (2003). *Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Luğati't-Türkiyye*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Toparlı, Recep, M. Sadi Çöğenli ve Nevzat H. Yanık (1999). *El-Kavânîni'l-Küllîye Li-Zabti'l-Lügati'l-Türkiyye*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Toparlı, Recep, M. Sadi Çöğenli ve Nevzat H. Yanık (2000). *Kitâb-ı Mecmû-i Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Toprak, Funda (2018). “Karahanlı Türkçesinde Çıça Ve Tutaşı Sözcükleri Üzerine”. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 3(1): 3-12.
- Tuna, Osman Nedim. (1972). “Osmanlıcada Moğolca Ödünç Kelimeler”. *Türkiyat Mecmuası*, 17: 209-250.
- Uğurlu, Mustafa (2004). “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği”. *Bilgi*. 2004(29): 29-40.
- Uğurlu, Mustafa (2012). “Türk Lehçeleri Arasında Benzer Kelimelerin Eş Değerlik Durumu”. *Turkish Studies*. 7(4): 215-222.
- Uygur, Ceyhun Vedat (2019). *Karakalpak Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vasiliev, Yuriy (1995). *Türkçe-Sahaca Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yalçın, Süleyman Kaan (2013). *Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yapıcı, Ali İhsan (2016). “İbni Mühenna Lügati Üzerine Bazı Tespitler”. *Turkish Studies*. 11(20): 617-632.
- Yudahin, K. K. (2011). *Kırgız Sözlüğü*. çev. Abdullah Taymas. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Zajaczkowski, Ananiasz (1938). *Manuel arabe de la langue des turcs et kiptchaks (époque de l'état Mamelouk)*. Warszawa: Towarzystwa naukowego warszawskiego.
- Zajaczkowski, Ananiasz (1954). *Arabe-Kiptchak de l'époque de l'État Mamelouk Bulgat al-Muštaq fi lügat at-Türk wa'l-Qifzâq II Le verbe*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Zajaczkowski, Ananiasz (1958). *Vocabulaire Arabe-Kiptchak de l'époque de l'État Mamelouk Bulgat al-Muštaq fi lügat at-Türk wa'l-Qifzâq I Le nom*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Zeynullina, G. D. (1996). *Türkçe-Başkurtça Başkurtça-Türkçe Sözlük*. Ufa: Başkurdistan ‘Kitap’ Yayınevi.
- Zieme, Peter (1969). “Untersuchungen zur Schrift und Sprache der manichaischtürkischen Turfantext”. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Berlin.
- Zülfikar, Hamza (1995). *Türkçede Ses Yansımali Kelimeler: İnceleme-Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- <http://sozduk.manas.edu.kg/index.php>
- <https://sozluk.gov.tr>
- <https://tatarcasozluk.com/kelime/kertme-armut>
- https://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/ms_su/ms_su.htm

Madde Başları Dizini

A		
abru 106	başak 36	bol 112
ağır 161	batur 67	boynuz 71
ağır- 161	bāzīrgān 110	böcek biti 113
ağla- 65	bebek 165	böri 36
ağna- 161	beg 68	böyürçin 37
ağrı 162	begen- 166	buçuk 237
ağu 162	beki 166	buğavı 169
ağuz 65	bekmeş 110	buğday 170
aız 33	belā 158	buğlat- 170
aķça 163	ben 68	bukez 72
alaçuk 238	beniz 110	bul- 72
alem 238	bey 36	bular 73
ālū 107	beyer 102	bulğa 38
armuť 66, 108	beyni 68	bulğak 170
aşaka 67	beynir 69	bulğan- 171
avrat 108	bıçkuç 111	bulun 38
avuz 34	bıldırcın 70	burtar- 171
ayran 34	bınar 111	burun 39
ayva 67, 109	bilegü 70	buruş- 172
	bilevü 166	buyday 40
	bin- 71	buyurçuk 172
	biraz 167	büre 114
	bir oğur 167	
	biz 112	
	boğ- 167	
	boğaz 168	
	boğun 168	
	boğuzla- 169	
B		C
bağır 163		cömerd 114
bağla 164		cülāh 115
bağlı 164		çaknķ 115
bāhāne cyle- 164		
banbuk 109		

çatal 173
çeft 173
çeker 73
çekirge 115
çektürge 173
çeper 116
çerçe 104
çıban 116
çıçlak 40
çılalın 174
çıplak 175
çırak 41
çolpan 176
çukur 176
çulhacı 176

D

dağuk 117
dānişmend 117
değiş- 177
degme 74, 177
degül 178
demren 74
dez- 75
di- 75
digirmen 178
diñlen- 76
diş 179
dōşt 118
dudağ 118
duvar 76
dūdük 179
dügme 180

E

eçki 42
edük 76
egil- 180
egin 119
ekşi 119
emek 77

enük 119
erkeç 43
ersek 77
esri 78
ev 181
evet 157, 181
evlen- 182
evlendir- 182
ey 120
eygü 43
eyin 44
ezber tut- 120

G

göbek 120
gülāb 121

H

hāmāşa 182
her 183
hirmen 121
horla- 183
horos 121

I

ıklık 184
ısr- 78, 184
ısla- 184
ışık 185
ıvuk 122

İ

igne 185
igren- 186
ilik 122
in 44
ine 45
ipek 79
irinçek 186
işeri 187

K

kağ- 188
kağı- 79, 189
kalı 123
kar 45
karapçı 80
karınça 123
karınçak 189
kartal 124
kaşu 190
katla 190
kavak 124
kavuk 45
kavun 125
kavut 46
kawut 239
kayğur 81
keçe 81, 125
keçüt 126
kehel 126
keme 46
kene 126
kerep 47
kerşek söyle- 127
keşür 127
kez 102, 239
kığ 128
kığır- 82
kısa 82
kısaş 191
kısaş 191
kışlak 192
kiçitük 83
kiçkine 47
kilim 128
kirke/kirge ber- 48
kişen 192
kiyiz 48
koç 128
koşu- 193
köbürçük 193

O

oğlak 201
oğlan 202
oğluk 202
oğu- 51
oğul 202
okı- 88
okşar 203
on 51
orutga 204
ovul 52

Ö

öğren- 204
öğret- 133
öğüt 205
öksür- 134
öküş 135
önevü 60
ördek 135
örge 53
örküç 53
öşendir- 205
öyken 136
öyle 88

L

leblebü 198

M

meded eyle- 199
meger 86
mercümek 132
merdimen 199
muştula- 200

N

nerdüven 200
nete 86, 133, 200
nişe 87
nügü 201

P

paçınak 136
panpuk 89
penir 137
peynir 205

S

şa- 90
şaçak 206
şaçır- 207
şağan- 54
şağır 90
şağlık 207
şaşağan 91

şaksı 208
şalam 137
şalban 208
şalkınçak 54
şaman 138, 208
şan- 91
sarançık 209
şarınçan 55
şavık 138
şayla- 210
semiz 55
semüz 91
serçe 139
serşe 210
şı- 92
şıcan 92, 140
şığala- 210
şığ- 211
şık 140
şıta- 235
şındır- 93
şındı 140
şınğar 211
şırça 141
şırtılan 212
şirt 56
şıva- 213
şirjek 141
sirşe 213
şol 93
şonkur 240
şovuşla- 214
sögüt 142
şundur- 56
şuva- 214
sücü 57
sümülde - 214

Ş

şag 215
şara- 215
şerşe 216

şeşen 215
şibin sürecek 216
şirşe 217
şölmek 217

T

tabıl/taıl 241
tağ 218
tal- 57, 94
tam 94
tamağ 218
tamu 142
taniş- 95
tap- 58
tarazı 95
tavşan 142
tavşancıl 143
tayın 103
teker teker 219
tekne- 219
telim 144
teşli 220
teyme 58
tiken 144
tirsek 145, 220
toğrı 220
toğru 221
tolğan- 221
tolu 145
tonan- 222
toz 241
töki 222
turağ 146
tuıtmaç 242
tuıyak 59
tuıynak 96
tüklü alma 60

U

uçmak 146
uđı- 103

uđı 103
uđru 222
uđul- 223
uđun- 223
uđ 96
uđan- 97, 157
uđal- 158
uđat 97

Ü

üksük 224
ür- 147
üşre- 224
üyen 98
üyenle- 98
üygenle- 61
üyügen 60
üyük 147
üzre 98

Y

yağ 224
yağ- 225
yağla- 225
yağlık 226
yağma 226
yağmala- 227
yağmur 99, 147
yağurt 227
yaknı 159
yalan [söyle-] 148
yalgancı 227
yalıgız 228
yalınçağ 228
yamğur 61
yangı 229
yanglış- 229
yaprağ 149
yapuş- 62
yaraşa 149
yarmak 230

yaşmak 230
yava it- 150
yavrı 150
yavuz 99
yaz- 151
yığla- 231
yılkı 62
yırmağ 151
yıyla- 231
yigne 152
yigren- 232
yikindü 153
yikir- 63
yikü 64
yilim 232
yip 64
yoğun 232
yorgan 153
yöp 104
yuldırım 153
yuldura- 100
yuldurum 100
yulkuvuş 233
yumruk 101
yumrukla- 101
yumurda 154
yunt 233
yuvaş [bol-] 233
yügür- 234
yügüt- 234
yüksük 234
yüzil- 235

Z

zerdälü 154
ziyân 155

MEMLÜK SAHASI SÖZLÜK VE GRAMERLERİNE GÖRE

TÜRK LEHÇE BİLGİSİ

Karşılaştırmalı Söz Varlığı İncelemesi

Moğol fetihleriyle başlayan kitlesel göçler, Türklerin hayatında köklü dönüşümler yaratmış, yazı dili geleneğinde ayrışma ve lehçeler arası temasları beraberinde getirmiştir. Mısır ve Suriye'deki filologlar çok dilli sözlük ve gramerlerinde; lehçe kaydı içeren malzemeleriyle Türk dilinin farklı lehçelerine dair verilerin günümüze ulaşmasına katkı sağlamıştır. Ancak bu kayıtların her zaman tartışmasız gerçekler sunmadığı da açıktır. Bu çalışma, Memlûk sahasında yazılmış sözlük ve gramerlerdeki lehçe kayıtlı söz varlığını sistematik biçimde inceleyerek çağdaş Oğuz ve Kıpçak lehçeleriyle karşılaştırmakta; böylece tarihsel söz varlığının sürekliliğini, temaslarını ve farklılaştığı yönleri izlenebilir kılmayı amaçlamaktadır.

"dün"den öğrendiklerinle
"bugün"ü yaşamak
"yarın"ları aydınlatır.

ISBN 978-625-5905-34-5

9 786255 905345